

PREDGOVOR

Na naslovnici ovdje predstavljenog zbornika dvojica Zrinskih, jedan uz drugoga, plove prema luci: riječ je o Nikoli i njegovom bratu Petru. Obojica su bili vojnici i pjesnici, a naslijedili su i jedan drugoga na položaju hrvatskog bana. Slike na kojima su predstavljeni naručili su osobno, Nikola od hrvatskog majstora Jurja Šubariča u Beču, Petar od majstora Talijana Jakopa Piccinija iz Venecije, a obojica su svojim portretima ukrasili knjige poezije objelodanjene pod njihovim imenima. Nikola Zrinski je svojom slikom popratio vlastitu zbirku poezije *Adriai tengernek Syrenaia* (1651), remek-djelo mađarskog baroknog pjesništva, a Petar Zrinski knjigu *Adrianskoga mora Sirena* (1660), hrvatski prijevod – parafrazu djela njegovog starijeg brata. Obojica su se željela prezentirati njima suvremenim čitateljima, kako obzirom na ono po čemu su slični (podrijetlo, ime, junaštvo) tako i obzirom na ono u čemu su se razlikovali (jezik, karakter, interesi), ali i na ono po čemu su identični (obojica su »sirene«, to jest pjesnici, k tomu još i pjesnici istog, Jadranskog mora). Osim samih sebe, u ovim su knjigama poezije, u mađarskoj i hrvatskoj *Sireni*, ovjekovječili i svoju publiku koju su oni zamislili kao zajednice, štoviše, kao nacionalne zajednice. Junaci dvaju naroda i dviju domovina, one hrvatske i one ugarske, sreću se u utvrdi Siget, a njihova je požrtvovna borba, njihova junačka smrt, uzvišena na razinu simbolične pobjede, te je pouka da su hrvatska i ugarska domovina samo kroz suradnju, zajedničkim snagama, natječući se jedna s drugom u junačkim djelima, sposobne zaustaviti Turke i obraniti zajedničku državu. Isto tako, ove dvije knjige poezije imaju značenje jedino u odnosu jedne prema drugoj, reflektirajući se jedna na drugu, te utemeljuju hrvatski odnosno ugarski identitet koji nisu odjeljivi jedan od drugoga. Pa tako Nikola Zrinski piše o svom mlađem bratu Petru: »To je moj mlađi brat vitez, i Mađar i Hrvat, / Jer uistinu voli svoju domovinu.« Nije ovdje riječ o zajedničkom, još manje o dvojnomoj identitetu; prije možemo govoriti o nekoj vrsti simbiotskog identiteta, što se ne može primijeniti tek na dvojicu braće, nego i na znatan dio dviju nacionalnih kultura: ima onoga što je zajedničko, kao i onoga što nije, ima onoga što je skupa sraslo, ali i onoga što je strano. Jedno je, međutim, sigurno: ako bilo tko želi upoznati sebe samoga, prvo mora upoznati drugoga – put prema nama samima, prema onom što nam je vlastito, vodi preko poznavanja drugoga, »stranoga«.

Ovu pouku pokušavaju u djelo provesti i studije predstavljene u ovoj knjizi odnosno zborniku koje, pored najpoznatijih Zrinskih, dvojice pjesnika i branitelja

sigetske utvrde, znanstvenom razmatranju podvrgavaju i ostale članove roda, iz mnogih prethodnih i kasnijih naraštaja ove obitelji. Neki od najuglednijih književnih povjesničara, povjesničara ideja, povjesničara, arheologa i povjesničara umjetnosti, i Hrvati i Mađari, zajednički proučavaju povijest obitelji koja povezuje dva naroda, a njihovi članci, izravno ili posredno, traže odgovor i na pitanje: zašto već prije nije došlo do ostvarenja ovakvog zajedničkog projekta?

Moguća objašnjenja mogla bi se računati u razne smjerove; jednostavno je reći da su nacionalizmi 19. stoljeća, izrazito okrenuti jedan protiv drugoga, sprječavali dijalog. No, čini se da ta tvrdnja vrijedi i obrnuto. Probudeni nacionalni osjećaji mogli su se, između ostalog, okrenuti jedan protiv drugoga upravo zato što je u ranijem razdoblju izostalo zajedničko tumačenje predaja koje povezuju dvije nacije. »Tumači« su od samih početaka (zapravo, od konačnog sutona Zrinskih koncem 17. stoljeća) nastojali na razdvajanju tradicija, pokušavajući ih izgraditi »prema unutra«. I to sve unatoč tome što su Zrinski, bilo obzirom na njihovu kulturnu orijentaciju, bilo obzirom na povijesnu ulogu, stajali na križištu tradicija: posjedovali su između jadranskog, u širem smislu mediteranskog, te srednjoeuropskog prostora. Preci su im vjerojatno bili nazočni već u hrvatskom poslanstvu koje je primilo kralja Kolomana, ali su i sami utjecali na izbor kralja aktivnom podrškom Anžuvinca Karla Roberta koji je mogao doći u Ugarsku samo pod zaštitom i uz pratnju Šubića, a kasnije su se – kako o tome u svom radu izvješćuju Damir Karbić i Suzana Miljan – povukavši se pred Turcima na sjever, uspješno integrirali i u slavonsko plemstvo. Studija Krešimira Regana pokazuje kako su kasnije izgradili središte svojih unutarnjih hrvatskih posjeda u Ozlju, nedaleko od granice s područjem zaposjednutim od Turaka.

Dakle, suvremene povijesne, kulturno-povijesne i umjetničko-povijesne interpretacije trebaju se usredotočiti na prijelomne točke, trebaju doći na samu granicu, kako bi se potom moglo, polazeći od sudbine Zrinskih, koji su kroz nekoliko naraštaja živjeli na jezičnoj, kulturnoj i političkoj granici, iz djela istaknutih članova obitelji ukazati na određene značajke koje i dan danas vrijede za nas. Svakako da ne postoji obveza pozivanja na zajedničku tradiciju: ako se nitko ne propituje o njoj, možda će i nestati. Ali ćemo u stanovitom smislu i mi nestati s njom jer će naš vlastiti interpretacijski identitet izgubiti svoje koordinate. Dosad je čak i rad najboljih mađarskih i hrvatskih interpretatora nerijetko bio karakteriziran gestom ili usvajanja ili neprihvatanja, a još češće ignoriranjem pitanja koja je postavljala »druga strana«. Ilustrativni primjer, a ujedno i polaznu točku za takav pristup, predstavlja djelovanje Pavla Rittera Vitezovića. On iz epova braće Zrinskih, koji razvijaju viziju mađarsko-hrvatske suradnje, isključivo i sasvim reduktivno stvara hrvatski nacionalni junački spjev (*Odiljenje Sigetsko*, 1684); po istoj logici će tvrditi (*Natales divo Ladislavo rege Slavoniae apostolo restituti 1704*) kako su Arpadovići hrvatskog podrijetla, a pozornost habsburškog vladara na Ugarsku skreće tako što ju naziva *Croatia Septentrionalis* (Sjeverna Hrvatska). Istodobno je vrlo znakovito da u Mađarskoj još i danas pojedini povjesničari tzv. urotu zrinsko-frankapansku

nazivaju »Wesselényjevom urotom«, ignorirajući tako doprinos hrvatskih sudionika u ovom povijesnom događaju. (Doduše, zahvaljujući ponajprije promišljenim istraživačkim naporima Miroslava Kurelca, u hrvatskoj je historiografiji »Urota« danas poznata pod primjerenijim nazivom »Otpor hrvatskih i ugarskih velikaša bečkom centralizmu«). Hrvatska nacionalna književna historiografija do dana današnjeg nije u stanju dati odgovor na pitanje zašto je Nikola svoju *Sirenu Jadranskoga mora* napisao na mađarskom; a mađarski istraživači su, sa svoje strane, toliko ignorirali postojanje djela *Adrianszokoga mora Szirena*, da su odmah, tek što su sredinom 19. stoljeća doznali za nju, počeli sumnjati da se radi o »plagijatu«... .

Dakle, koliko god razvlačili i natezali cijelu stvar, valja nam pogledati činjenicama u oči. Naprimjer, Mađari trebaju uvidjeti da često citirana i zgodna fraza o »Hrvatu i Mađaru« u stvarnosti nije značila da je Petar Zrinski istodobno bio i Mađar i Hrvat, nego da je, u svakom slučaju, svojim hrvatskim bićem razmišljao o zajedničkoj budućnosti svojih dviju domovina (one mađarske i one hrvatske). O onom novom »panonskom zlatnom dobu«, za koje je politički program razotkrio zagrebački kanonik Juraj Ráttkay na stranicama prve povijesti Hrvatske, *Memoria regum et banorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae* (1652), koju je posvetio Petru i njegovu bratu Nikoli, i gdje, nakon nabranjanja povijesnih pritužbi (poglavito onih koje se tiču tretiranja Hrvatskog Kraljevstva kao pukog »pripojenog dijela«, *pars adnexa*, umjesto *regnum socium*, premda je starije od Ugarskog Kraljevstva), ipak po prvi put lansira zamisao o nekakvoj konfederaciji u Dunavskom bazenu, koja bi omogućila modernizaciju države Svetog Stjepana.

No, i s hrvatske strane ima dosta toga što se može napraviti vezano uz fosilizirane sheme nacionalne historiografije i povijesti književnosti. Naprimjer, istina jest da sam Nikola Zrinski 1658. ovako piše u pismu Ivanu Ručiću: »Znam da sam pravi Hrvat, a ne hrvatski izrod, a da sam pritom i Zrinski« (*non degenerem me Croatam et quidem Zrinium esse scio*). Hrvatska stručna i znanstvena literatura nikad se ne umara od citiranja ove rečenice (u ovom izdanju o tome detaljno piše László Szörényi). No, stvar je u tome da bi ovo pismo trebalo čitati i dalje! Samo nekoliko redova niže Zrinski već i nadbiskupa Lippaya isključuje iz redova nacije. Ali, o kojoj naciji je riječ? Naravno, o ugarskoj: »...budući da ti nisi Mađar, mi nismo tvoja nacija«; a potom dvojbenu obiteljsku povijest svojega suparnika potkrjepljuje navodima Bonfinija i Nikole Istvánffyja, povjesničarâ mađarskog *Starog zavjeta* i *Novog zavjeta*. Ovo »mi«, koje odzvanja ovdje i na sličnim mjestima, zacijelo je ugarsko/mađarsko »mi«, čak ako se i ne može u potpunosti identificirati s nacionalistički usmjerenim pojmom mađarstva 19. stoljeća. Obvezuju nas kontekst i korpus povijesnih činjenica.

Pitanje je samo, na što nas obvezuju te činjenice? Kako da razumijemo »dvoismislene« izjave pjesnika Nikole Zrinskoga o vlastitom identitetu? Smatramo da ih nikako ne smijemo shvatiti na razini dnevnopolitičkih banalnosti. U Mikszáthovoj *Novoj Zrinijadi* (*Új Zrínyiasz*), Nikola Zrinski Sigetski i junaci koji su zajedno s

njim uskrsnuli, ne djeluju korisno u ulogama ravnatelja banaka – kako o tome u ovom zborniku izvješćuje studija Pétera Hajdúa. Također, teško će braća Zrinski, Nikola i Petar, postati uvjerljivi simboli dobre suradnje dviju nacionalnih naftnih kompanija. Nedvojbeno je riječ o anakronističkoj pogriješci kada se na veći dio višestoljetne zajedničke povijesti primjenjuju interpretacijske sheme devetnaestostoljetnih nacionalizama obzirom na činjenicu da moderni nacionalni osjećaj nije postojao u srednjem i ranom novom vijeku. Ali ipak, to što se grube pogriješke koje proizlaze iz takvog pristupa – naprimjer, ideološki uvjetovano falsificiranje činjenica – mogu obostrano eliminirati iz povijesnih udžbenika, još uvijek ne znači da istraživači mogu sami sebe prenijeti u razdoblje ranog novog vijeka, zaboravljajući pritom stečeno iskustvo 19. stoljeća, a što bi u konačnici rezultiralo plodonosnim zajedničkim radom bez ikakvih nesuglasica i predrasuda. S motrišta današnjeg razumijevanja prošlosti ne mogu se isključiti sastavnice koje čine modernu nacionalnu svijest, budući da su naše današnje misaone sheme, povijesno gledano, između ostalog nastale iz njih, te da i naši suvremeni pristupi čitanju u sebi nose (i) nasljeđe nacionalne romantike. Stoga se naša današnja hrvatska i mađarska pitanja nikad više neće moći poklopiti u smislu težnje za nekakvom »zlatnom dobi«. Ili, jednostavnije formulirano: premda ima mnogo dodirnih točaka, ipak isti tematski sklop na drugačiji način i s drukčijim naglascima zanima istraživače različitog nacionalnog podrijetla. Ono što može biti *zajednički* temelj predaje o Zrinscima – kako na to ukazuje studija Géze Pálffyja u ovom zborniku – jest dimenzija nadregionalnog ili imperijskog identiteta Zrinskih, koja nadilazi granice unutar kojih su nacije shvaćene u užem smislu riječi, zapravo stanovita kontekstualna datost s kojom se kasniji nacionalni historiografi i književni povjesničari nisu rado suočavali. Ali, možda je i suviše primijetiti: opetovano naglašavanje ove činjenice odnosno okolnosti samo je utoliko opravdano, ukoliko ukazuje na ograničenja starijih interpretacijskih shema i ukoliko ne služi kao povijesna potpora za podgrijavanje nekakve političke alternative ili aktualiziranje bilo kakve nostalgije za Monarhijom.

Stoga je podjednako važno da postanemo svjesni i sličnosti i različitosti. Razmatranje graničnih područja i identificiranje prijelomnih točaka ne znači da će one nestati. Zrinski još i danas predstavljaju velik izazov upravo zato što daju priliku za doživljavanje i razumijevanje međuodnosa identiteta i alteriteta, istosti i različitosti. Povijesno istraživanje ne može zanemariti činjenicu da često spominjani nacionalizmi 19. stoljeća, sve ako su u svojim razvijenim formama i bili nove tvorbe, imaju korijene i izvorište u ranom novom vijeku, koji sve više izlaze na vidjelo. Ni zlatno doba nije toliko zlatno. Dok političke spise Nikole Zrinskoga mađarski »nacionalni kanon«
prihvaća nakon višestoljetnog recepcijskog procesa, a njegovu knjigu poezije, koja sadrži i *Szigeti veszedelem*, pisci na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće (Gedeon Ráday, Mihály Csokonai Vitéz, Ferenc Kazinczy) stavljaju u vrh kanona stare mađarske književnosti (u ovom zborniku studija Mártona Szilágyija prikazuje tijek kanonizacije), istovremeno je u potpunosti u pozadinu potisnuto njegovo hrvatstvo i pripadnost hrvatskoj kulturi i političkoj misli.

Epu Petra Zrinskoga u hrvatskoj književnoj povijesti nikad nije bila posvećena onolika pažnja kolika je bila posvećena epu njegova brata Nikole među mađarskim povjesničarima književnosti. Hrvatska epika ranog novog vijeka bila je bogatija od mađarske i u to je vrijeme malo tko čitao spjev *Adrianskoga mora Sirena* (možda su to radili samo oni kojima je bio neposredno upućen: »hrabreni vitezovi domoslavne hrvacke i primorske krajine branitelji i čuvari«), dok su ga u sljedećim stoljećima čitali još rjeđe. Tek su suvremena istraživanja istaknula kako je ipak riječ o vrlo važnom ostvarenju sa stanovišta povijesti književnosti. Petar Zrinski je svoju prilično tradicionalnu poetiku pomoću mnoštva metričkih aluzija i sadržajnih asocijacija nastojao povezati s južnom, hrvatskom priobalnom tradicijom, što znači da je njegov prijevod i u širem smislu riječi prevodilački tj. interpretacijski pokušaj. Petar je pokušao posredovati između srednjoeuropske i mediteranske predaje, doživjeti graničnu situaciju s obje strane. Prijevod je, međutim, uvijek pisanje nanovo; ako ništa drugo, kontekst mijenja značenje i vjerno presađenog sadržaja: »Bog svegamogući negda j' pogljed vrgal, / vprivši na svit oči, u zemlji zagljedal, iz Ugri vonjući ča je grih udelal / koga Ježuš mrući beše priprovedal. // [...] Vsako zlo činjenje, vere suprotivnost, / zlobe ponavljanje, skupost, nenavidost, / spačno govorenje, z nečistoćum bludnost / i z tolvajstvom pitje, rasteć ljudomornost.« Koliko je, pak, različita akustika ovog spominjanja grijeha u dvama slučajevima. Onda kad riječi prijekora odzvanjaju u mađarskom spjevu mađarskog pjesnika i onda kad hrvatski pjesnik na hrvatskom govori o mađarskim grijesima! Zrcalo uvijek preoblikuje sliku. Slike koje se mogu vidjeti na naslovnoj stranici zbornika (a njihovu višeslojnu ikonografiju u svom radu raščlanjuje Margarita Šimat Sveštarov), unatoč međusobnoj sličnosti, ukazuju i na doista ozbiljne međusobne razlike.

Si licet parva: na isti način naš današnji zbornik nalikuje na svoju mađarsku varijantu objavljenu prije pet godina. *Hősgaléria: A Zrinyiek a magyar és a horvát históriában (Junačka galerija: Zrinski u mađarskoj i hrvatskoj povijesti*, ur. Sándor Bene, Gábor Hausner, Budapest 2007), zbornik u kojem su radove objelodanili i hrvatski autori, pokazao je reprezentativnu »galeriju predaka«, nekoliko naraštaja obitelji Zrinski, pritom izvijestivši mađarske čitatelje o najnovijim rezultatima hrvatskih istraživanja vezanim uz povijest obitelji Zrinski. Tada se rodila zamisao da bi se suradnja trebala ostvariti i u drugom smjeru, odnosno da se hrvatskom čitateljstvu na hrvatskom jeziku predstave rezultati rada mađarskih učenjaka. Prvotna je ideja bila jednostavna: izraditi prijevod spomenutog zbornika na hrvatski. Međutim, s vremenom je prihvaćena drugačija koncepcija. Na samom početku listopada 2009. Matica hrvatska priredila je važan međunarodni znanstveni skup, uz suradnju i novčanu potporu Veleposlanstva Republike Mađarske u Zagrebu, hrvatske podružnice OTP Banke i Instituta Balassi (*Balassi Intézet*). U organizacijski i koordinacijski rad oko znanstvenog programa, pored spomenutog uredničkog dvojca – Sándora Bena i Gábora Hausnera, uključena je s mađarske strane Lidija Jósmai, koja je ujedno zastupala i mađarsko veleposlanstvo i Institut Balassi. Tijekom početnih sastanaka održanih u proljeće i ljeto 2009., u organizacijski odbor ovog međunarodnog

znanstvenog skupa izabrani su Sándor Bene, Zoran Ladić iz Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Lidija Jósваи i Zorislav Lukić, glavni tajnik Matice hrvatske. Nakon nekoliko sastanaka i dogovora održanih u prostorijama Matice hrvatske i Odsjeka za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, organizatori su uspješno usuglasili i izradili plan i program ovog vrlo zahtjevnog skupa te izvršili sve tehničke pripreme za njegovo održavanje. Pozvani predavači dijelom su pristigli iz redova autora koji su svojim radovima surađivali u knjizi *Junačka galerija: Zrinski u mađarskoj i hrvatskoj povijesti*, a dijelom su na skupu svoja izlaganja održali drugi hrvatski i mađarski znanstvenici koji se bave problematikom Zrinskih i/ili njihovih prethodnika Šubića. U ovom se zborniku objelodanjuju gotovo sva predavanja izložena na spomenutom znanstvenom skupu, uz izuzetak nekoliko hrvatskih sudionika čiji radovi, nažalost, nisu predani na vrijeme. U njegovu je objelodanjivanju, pored Matice hrvatske koja je prva podržala cijelu ideju i do kraja iznijela projekt, izuzetno važnu ulogu imala i materijalna potpora Ministarstva obrane Mađarske, Instituta i Muzeja za vojnu povijest iz Budimpešte, kao i osobna potpora Józsefa Pálinkása, predsjednika Mađarske akademije znanosti. Nadamo se da složenost ideje i konačni rezultat ovog zahtjevnog projekta, zbornik radova koji se sada predstavlja Čitatelju, opravdava takvo, pomalo neuobičajeno, ali svakako plodonosno, široko udruživanje znanstvenih snaga. Od osmero mađarskih autora iz prethodnog, mađarskog sveska, njih sedmero ih je predstavilo svoje radove i u ovom hrvatskom zborniku. Među njima je, pak, njih četvero doradilo i dopunilo novim spoznajama svoje ranije tekstove, dok ih je dvoje napisalo nove studije promijenivši teme istraživanja. Njima se priključuju i četiri potpuno nova teksta (od toga tri koja su napisali novozastupljeni autori, a od tri autora koji u ovom zborniku predstavljaju zajednički rad samo je jedan objelodanio rad i u zborniku tiskanom 2007). Od mađarskih znanstvenika čiji radovi do sada nisu spomenuti, Sándor Bene je obradio problematiku genealogije odnosno rodoslovlja obitelji Zrinski iz 17. stoljeća, to jest rođenje i recepciju one varijante obiteljske povijesti koja se veže uz Nikolu Zrinskog odnosno uz Petra Zrinskog (a koje se jedna od druge razlikuju!), János J. Varga i Gábor Hausner prikazali su historijat zadnje generacije muške grane obitelji Zrinski, djece Petra i Nikole Zrinskog, Ivana Antuna i Adama, koji su doživjeli tragičnu sudbinu, a Ágnes R. Várkonyi istražila je međusobni odnos između nekoliko naraštaja Zrinskih i komplicirani mehanizam prenošenja moralnih vrijednosti. Na koncu, zajednički rad objelodanio je i autorski trojac koji čine Gábor Hausner, Lajos Négyesi i József Padányi usredotočivši se na razmatranje povijesti Novog Zrina i suvremenih arheoloških otkrića vezanima uz ruševine te utvrde.

Od hrvatskih autora samo se jedan, povjesničar Damir Karbić, pojavio i u mađarskom zborniku iz 2007. U ovom zborniku isti je znanstvenik, u suradnji sa Suzanom Miljan, izradio studiju u kojoj je obrađen slabo poznati isječak kasno-srednjovjekovne povijesti hrvatske magnatske obitelji Šubić, a iz koje je nastala obitelj Zrinski. I znanstveni radovi ostalih sedmero hrvatskih kolega obrađuju nove

teme, neobrađene u spomenutom mađarskom zborniku i općenito slabo istražene u hrvatskoj i mađarskoj historiografiji. Tako je Dragutin Feletar istražio ulogu Novog Zrina i Legrada u obrani od Turaka, Hrvoje Petrić je prikazao sudjelovanje pojedinih članova obitelji Zrinski iz 17. stoljeća u svakodnevnom životu grada Zagreba pojasnivši način na koji su trgovali iskorištavajući pritom svoje velikaške povlastice. Alojz Jembrih u svojem članku znanstveno-biografskog karaktera prikazao je djelatnost nedavno preminulog čakovečkog povjesničara i uglednog člana Matice hrvatske Zvonimira Bartolića, velikog zaljubljenika u povijest magnatske obitelji Zrinskih, Drago Miletić ukazao je na mogućnost izrade znanstvenog projekta s ciljem znanstvenog istraživanja, ali i turističke prezentacije povijesnih spomenika banske Hrvatske (od kojih je znatan dio vezan uz obitelj Zrinski), a Ivan Golub nam, pak, otkriva mrežu hrvatskih, ugarskih i međunarodnih veza Jurja Križanića kao osobe koja je bitno doprinijela razvitku europske državno-teorijske misli i koja se povremeno kretala u krugovima intelektualaca bliskih nekim mađarskim i hrvatskim velikašima, pa tako i u krugu osoba bliskih Nikoli i Petru Zrinskim.

Ovaj zbornik osobito karakterizira činjenica da je napravljen u ozračju suradnje šireg kruga znanstvenika (u usporedbi sa jedanaest studija objelodanjenih u knjizi iz 2007. u Budimpešti, u ovom ih se zborniku može čitati osamnaest, uz prilično ravnomjernu zastupljenost hrvatskih i mađarskih znanstvenika), kao i činjenica da se u njemu može na snažniji način osjetiti povijesno-znanstveni, odnosno historiografski pristup, pa i određeni stupanj usmjerenosti na sadašnjost, pače i na budućnost. Što se pak drugih aspekata tiče, kao urednici osjećamo da su sačuvane sve vrijednosti i kvalitete mađarskog zbornika, te da i ovaj zbornik krasi interdisciplinarni pristup i suradnja između mađarskih i hrvatskih predstavnika s područja humanističkih znanosti, a sve u cilju boljeg međusobnog upoznavanja i obostrane izmjene znanstvenih ideja i misli. Međusobno upoznavanje, s druge strane, kako smo naznačili, treba dovesti i do boljeg upoznavanja samog sebe.

Bacimo još jedan, posljednji, pogled na bakrorez s naslovne stranice knjige poezije Nikole Zrinskoga. Tekstovi koji se redaju u svesku presađuju u poetski jezik pjesništva ikonografski program koji se može iščitati iz bakroreza (granice koje se pomiču i uranjaju jedna u drugu, igra komplementarnog odraza suprotstavljenih pojmova). Voda i vatra, Europa i Azija, kršćanstvo i poganstvo, ljubav i junaštvo, život i smrt, raj i pakao, igra i borba, dobre i zle sirene – sve se to miješa oko zrcala koje tvori simetrično središte slike na naslovnici knjige *Adriai tengernek Syrenaia* – a ova će se slika udvostručiti onda kad će se i na naslovnoj stranici venecijanskog izdanja *Adrianskoga mora Sirena* u daljini isticati ovo zrcalo. Nije slučajno da se ovom metaforom poslužio i sam Petar Zrinski onda kad je koncipirao svrhu svojega djela: »da se mi u slavna ova dila *kako u zrcalo nadgledajući* poznati moremo, kim i kakovim načinom nastojat imamo polak vere kršćanske, polak doma našega i polak vernosti gospodina žitak naš, krv našu ne šparati izlijati«.

U čarobnom zrcalu sve je isto i sve se razlikuje – dovoljno je samo izbrojati sirene na naslovnoj stranici knjige Nikole Zrinskoga: dvije su u moru, jedna je na

brodu (naime sam pjesnik, koji ima glas poput sirene), jedna je slovima otisnuta na jedru i, konačno, jedna je sirena u zrcalu. Na ovu posljednju osobito bismo htjeli skrenuti pažnju. U zrcalu se možda ne ogledava sama morska sirena, već se preko njega možda ogledavaju sam pjesnik i sirena. I željeli bismo vjerovati da je autorova nakana bila da se i mi, budući čitatelji, i Hrvati i Mađari, povremeno pogledamo u tom zrcalu te prepoznamo sami sebe.

Lectori salutem!

Sándor Bene – Gábor Hausner – Zoran Ladić